

12634 - شېرىك ئەقىدىلەر خىرىستىئان دىنىغا قانداق ئارلىشىپ قالغان ؟

سۇئال

ئەگەر ھەقىقى خىرىستىئان دىنى بىر ئاللاھقا ئىبادەت قىلىش ئەقىدىسىنى ، ھەمدە ئىبادەتنى ئۇنىڭدىن مەخلۇقاتلىرىدىن ھېچكىم مەيلى ئەيسا ياكى باشقا بىرى بولسۇن ئىبادەت قىلىنمايدۇ دىگەن ئەقىدىنى ئىلىپ كەلگەن تۇرسا ، ئۇنداقتا بۇ دىن قانداقسىگە كۆپ ئىلاھلىق ئەقىدىسى بىلەن ئارلىشىپ كەتتى ھەمدە ئۇلار قانداق بولۇپ ئەيسا (ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن) ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنى ئاللاھتىن باشقا ئىلاھلار قىلىۋالدى ؟

تەپسىلى جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن . ئاللاھنى بىر دەپ تونۇش ، ئۇنىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن بىرىگە ئەمەس ، يالغۇز ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشقا چاقىرىش _ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئەيسا ۋە شۇنىڭدەك باشقا بارلىق پەيغەمبەرلەر ئىلىپ كەلگەن ئەلچىلىكنىڭ ئاساسى قىسمى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **بىز ھەقىقەتەن ھەر بىر ئۈممەتكە: ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، شەيتاندىن (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا، كاھىنلارغا ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن) يىراق بولۇڭلار دەپ پەيغەمبەر ئېۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاللاھ ھىدايەت قىلغانلىرىمۇ بار، گۇمراھلىققا تېگىشلىك بولغانلىرىمۇ بار، يەر يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزىتىڭلار نەھل سۈرىسى 36-ئايەت يەنە بىر ئايەت مۇنداق دېيىلىدۇ: سەندىن ئىلگىرى ئېۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر، ماڭلا ئىبادەت قىلىڭلار دەپ ۋەھىي قىلدۇق ئەنبىيا سۈرىسى 25-ئايەت ئەيسا (ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن) بۇ دەۋەت بويىچە خەلقىگە گۇۋاھ بولىدۇ ، ئاللاھ مۇنداق دىگەن: « ئۆز ۋاقتىدا ﴿۱﴾ ئېيتتى: ئى مەريەم ئوغلى ئىسا ! سەن كىشىلەرگە، ﴿۲﴾ نى قويۇپ مەن بىلەن ئانامنى ئىككى ئىلاھ قىلىۋېلىڭلار، دېدىڭمۇ؟ ئىسا ئېيتتى: « (رەببىم!) شەنىڭگە لايىق ئەمەس نەرسىلەردىن سېنى پاك دەپ ئېيتقان قىلمەنكى، ماڭا ئېيتىشقا تېگىشلىك بولمىغان سۆزلەرنى مەن ئېيتمايمەن، ئەگەر مەن بۇ سۆزنى ئېيتقان بولسام، ئۇنى سەن چوقۇم بىلسەن (يەنى مېنىڭ ئۇنداق دېمىگەنلىكىم ساڭا مەلۇملۇق). سەم مېنىڭ زاتىمدىكىنى بىلسەن، مەن سېنىڭ زاتىڭدىكىنى بىلمەيمەن، غەيبلەرنى ناھايىتى ئوبدان بىلسەن 116. مەن ئۇلارغا پەقەت سەن مېنى ئېيتىشقا بۇيرۇغان سۆزنى، يەنى مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار بولغان ﴿۱﴾ غا ئىبادەت قىلىڭلار، دېدىم. مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولغان مۇددەتتە، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىم، مېنى قەبىزى روھ قىلغىنىڭدىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى سەن كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىڭ، سەن ھەممە نەرسىدىن خەۋەردار سەن» مائىدە سۈرىسى 116-117 - ئايەتلەر ئەمدى بۇ دىنغا ئەگەشكۈچىلەرنىڭ قانداق بولۇپ ساپ تەۋھىدىتىن بۇرۇلۇپ كەتكەنلىكى ، ئەيسا ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنى ئاللاھتىن باشقا ئىلاھلار قىلىۋېلىپ ، ئۇلارغا ئىبادەت قىلغانلىقىغا كەلسەك ، بۇ خىرىستىئان تارىخىدىكى بۇرۇن يۈز بەرگەن ئىش . بىز بۇ يەردە ئۇلارنىڭ ئۆز خەلقىنىڭ سۆزلىرىدىن بىر قىسىم ئىسپاتلارنى ئېيتىپ ئۆتىمىز ، قۇلاق بار كىشىلەر ئاڭلىسۇن : ئامرىكا ئىنىسكىلوپىدىيىسىدە مۇنداق دېيىلىدۇ : بىر ئىلاھلىق ئەقىدىسى ئىلاھ ھەرىكىتى سۈپىتىدە تارىختا ناھايىتى بۇرۇنلا باشلانغان . ھەمدە ئەمەلىيەتتە نەچچە ئون يىللار**

مايەپىندە ئۈچ ئىلاھلىق ئەقىدىسىدىن ئۈستۈن ئورۇندا تۇرغان . خىرىستىئان دىنى يەھۇدىي دىنىدىن تەرەققى قىلىپ چىققان ، ھەمدە يەھۇدىي دىنى بىر ئىلاھلىق ئەقىدىسىدە چىڭ تۇرغان . يىرۇسالىمدىن (مەسىھنىڭ تۇنجى شاگىرتلىرىنىڭ ئۆيى) باشلانغان نىسا (مىلادى 325-يىلى مەسىھ ئاللاھ بىلەن ماھىيەت ۋە مەڭگۈلۈكلۈكتە باراۋەر دەيدىغان قارار ماقۇللانغان جاي) غىچە بولغان يولنى توغرا يول بولغان دەيدىغان سۆز ئىنتايىن ئاز بولغان . مىلادى 4- ئەسىردە قارار قىلىنغان ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە تەلىماتى ئاللاھنىڭ خاراكتىرى ھەققىدىكى تۇنجى مەسىھ تەلىماتىغا ئوخشىمايتتى . ئەكسىچە ئۇ تەلىماتتىن بۇرۇلۇپ كەتكەندى ، شۇڭلاشقا بىر ئىلاھ ئەقىدىسىگە زىت ھالدا تەرەققى قىلغان . [27 294] سىز نامرىكا ئىنىسكىلوپىدىيىسىدە تىلغا ئېلىنغان ئىلاھنىڭ بىرلىكىگە ئىشىنىپ كىلىۋاتقان بىر قىسىم خىرىستىئانلارنىڭ قاراشلىرىغا قاراڭ . [27 300-301] ۋىل دۇرانت مۇنداق دەيدۇ : " خىرىستىئان دىنى رىمنى ئىشغال قىلغاندا ، يىڭى دىن يەنى ، خىرىستىئان دىنىغا كۆچتى . قەدىمىي بۇدىزىم دىنىنىڭ قېنى : چوڭ پوپنىڭ نامى ، ئۇلۇغ ئانىغا ئىبادەت قىلىش ، كۆڭۈللەرگە خاتىرجەملىك بىرىدىغان سانسىزلىغان خۇدالارنىڭ سانى ، ھەمدە ئۇلارنىڭ ھەممە يەردە مەۋجۇت ئىكەنلىكى ، ئۇلارنى سىزىم بىلەن بىلگىلى بولمايدىغانلىقى ، مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى ئانىنىڭ قېنى بىلگىلى كۆچكەندەك ، خىرىستىئان دىنىغا كۆچتى . مەدەنىيەشكەن ئىمپىرىيە كۈچى ۋە ھۆكۈمرانلىقىنى كۈچلۈك پوپلىققا قاراتتى ھەمدە سۆزىنىڭ رولى قىلىچىنىڭ رولىغا ئالماشتى . چىركاۋ پوپلىرى ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىغا قويۇلۇشقا باشلىدى . خىرىستىئان دىنى شېركىزىمنى ئاخىرلاشتۇرماستىن ، بەلكى ئۇنى كۈچەيتتى . گېرىك ئەقىل-پاراسىتى ھاياتقا يىڭىچە شەكىلدە ، چىركاۋنىڭ دىنىي مۇراسىملىرى ۋە تەلىماتلىرى شەكىلدە قايتتى . يۇشۇرۇن گېرىك قاندىدە-مۇراسىملىرى ئىبادەتخانا مۇقەددەس كىشىلىرىنىڭ قاندىدە-مۇراسىملىرى بولۇپ كۆچتى . ھەمدە مىسىردىن مۇقەددەس ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە ، ھىسابات كۈنى ، مەڭگۈلۈك ساۋاپ ۋە جازا ، ھەمدە ئادەمنىڭ بۇنىڭدا ياكى ئۇنىڭدا مەڭگۈ ياشايدىغانلىقى ئىدىيەلىرى كەلدى . مىسىردىن يەنە بالىنىڭ ئانىسىغا ئىبادەت قىلىش ، ئىلاھ بىلەن تەسەۋۋۇپلارچە باغلىنىش قاراشلىرى كەلدى ؛ ئۇ باغلىنىش ئەپلاتونىزىم ، ۋە لاتىن دىنىنى پەيدا قىلدى ھەمدە خىرىستىئان ئەقىدىسىنىڭ بەلگىلىرىنى يوق قىلدى . پىرسىيەدىن مەسىھنىڭ قايتىپ كىلىشى ۋە ئۇنىڭ زىمىندا 1000 يىل ھۆكۈمرانلىق قىلىشى ئەقىدىسى كەلدى . " [مەدەنىيەت ھىكايىلىرى ، 11 418] دۇرانتنىڭ سۆزلىرىدىكى خۇداسىزلىق ئىدىيىسىنىڭ ئامبىلىرى ئۇنىڭغا مەلۇم بولسىمۇ ، ھەمدە ئۇ ئۇنىڭ مەڭگۈلۈك ساۋاپ ۋە جازا ئىدىيىسى مىسىرلىقلاردىن كەلگەن دەيدىغان دەۋاسىدا كۆرۈلگەن بولسىمۇ ، ھەقىتىن بۇرۇلۇپ كەتكەن خىرىستىئان دىنىدىكى شىركىزىمنىڭ مەنبەلىرىنى ئىزدەش ئەمدى سىز ئەمەس ، ھەمدە ئۇ بىردىنبىر ئۇنى تەتقىق قىلغان كىشى ئەمەس . ئۇنىڭ **خىرىستىئان دىنى ۋە شىركىزىم** دىگەن كىتابىدا ، روبىرتسون مۇنداق دەيدۇ : " مىسراسىيە يەنى ، پارىسلارنىڭ ئەسلى دىنى بولسا ئەيسانىڭ تۇغۇلىشىدىن 6 ئەسىر بۇرۇن پارىسلار دۆلىتىدە گۈللەنگەن . ھەمدە تەخمىنەن مىلادى 70-يىلى رىمغا يېتىپ باردى ھەمدە ئۇ رىمنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا كىڭەيدى . ئاندىن ئۇ بىرىتانىيەگە يېتىپ بىرىپ ، بىر قانچە بىرىتانىيە شەھەرلىرىگە كىڭەيدى . بۇ دىننىڭ بىزگە مۇناسىۋەتلىكلىرى توغرىسىدا مۇنداق دېلىدۇ : - مىسراس ، ئۇ شۇنداق ئاتالغاندىن كىيىن ئاللاھ بىلەن ئادەملەر ئوتتۇرىسىدا ۋاستە . [ئۇنىڭ خىرىستىئان دىنىدىكى ئوخشىشىغا قاراڭ : ئەلچىلەر ئىش-ھەرىكەتلىرى ، 4 12] - ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنى 25-دىكابىر . [ھەمدە ئۇ خىرىستىئانلارنىڭ ئەيسانىڭ تۇغۇلغان كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن تەبىرىكلەش كۈنى] - ئۇنىڭ 12 ھەۋۋارىيۇنى بولغان . [مەتا ، 1

10 غا قاراڭ] - دۇنيانى قۇقۇزۇش ئۈچۈن ئۆلگەن . [بىرىنچى كورنسسوس ، 315 كە قاراڭ] - ئۇ دەپنە قىلىنغان ، بىراق ئۇ ھاياتلىققا قايتىپ كىلىدۇ . [بىرىنچى كورنسسوسقا قاراڭ ، 4 : 15] - ئۇ ھەۋۋارىيۇنلىرىنىڭ كۆز ئالدىدا ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن . [ئەلچىلەر ئىش-ھەرىكەتلىرى ، 19 غا قاراڭ] - ئۇ قۇتقازغۇچى دەپ ئاتالغان . [تىتۇس 2 13 كە قاراڭ] - ئۇنىڭ سۈپەتلىرىنىڭ بىرى - ئۇ يۇۋاش قوزغا ئوخشايتتى . [جون ، 1 : 29 غا قاراڭ] - ھەر يىلى ئۇنى ئەسلەپ ئىلاھى كەچلىك غىزا ئۆتكۈزىلىدۇ . [بىرىنچى كورنسسوس ، 11 23-25 كە قاراڭ] - ئۇنىڭ بەلگىلىرىدىن بىرى - ئۇ يۇيۇلغان . - يەكشەمبە كۈنى ئۇلارغا مۇقەددەس كۈن . " فىرانسىيلىك لىئون جوتەھ ئۆزىنىڭ **ئىسلام پەلسەپىسىگە كىرىش سۆز** ناملىق كىتابىدا خىرىستىئان ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە قارىشىنىڭ مەنبىي گېرىك پەلسەپىسىدە بولۇپمۇ ، ھازىرقى زامان ئەپلاتونىزم ئىدىيىسىدە بايقالغان دىگەن قاراش بار بولۇپ ، ئۇ ئەپلاتوننىڭ كائىناتنى ياراتقۇچى ئىدىيىسى قارىشىنى ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە ئىدىيىسىنىڭ ئاساسى قىلغان ، ئاندىن ئۇنى زور كۈلەمدە تەرەققى قىلدۇرغان . شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىدىيە بىلەن خىرىستىئان دىنى ئوتتۇرىسىدىكى ئوخشاشلىق زورىيىپ كەتكەن . شۇڭا (ئۇلارنىڭ قارىشىدا) ياراتقۇچى ، مۇتلەق مۇكەممەللىك ئىگىسى ئۆزى بىلەن مەخلۇقاتلىرى ئوتتۇرىسىدا ئىككى ۋاستىچىنى تەيىنلىگەن ، ھەمدە ئۇ ئىككەيلەن ئۇنىڭدىن پەيدا بولغان ، يەنى ئۇنىڭ جەۋھىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان . بۇ ئىككى مۇستەقىل گەۋدە ئەقىل ۋە ئىلاھى روھ . ئاندىن ئۇ مۇنداق دىدى : يەھۇدىي ئەقىدىسى بىلەن گېرىك پەلسەپىسىنىڭ نىكاھلىنىشى بىر پەلسەپىنى ئىشلەپ چىقىرىپلا قالماستىن ، بەلكى بىر دىننىمۇ يەنى ، نۇرغۇن ئىدىيەلەرنى گېرىكلەردىن قوبۇل قىلغان خىرىستىئان دىنىنى ئىشلەپ چىقاردى . خىرىستىئان ئىلاھ چۈشەنچىسى ھازىرقى ئەپلاتونىزمدا ئوخشاش مەنبەدىن ئىلىنغان . شۇڭلاشقا ، گەرچە ئۇلار بىر قىسىم تەپسىلاتلاردا پەرقلىق بولسىمۇ ، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا نۇرغۇن ئوخشاشلىقلارنى كۆرىسىز . ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە ئەقىدىسىنى ئاساس قىلغان بولۇپ ، ھەمدە بۇ ئۈچ ئىلاھ ھەر ئىككىسىدە بىر نەرسە . مانا بۇ ئامرىكا يازغۇچىسى دىراپىرنىڭ كۆرسىتىدىغىنى :

بۇدىزىم ۋە كۆپ ئىلاھىزىم بولسا خىرىستىئان بولۇۋېلىپ رىم ھۆكۈمىتىدە تەسىرى بار ئورۇنلار ۋە يۇقۇرى مەرتىۋىلەرگە ئىگە بولۇۋالغان مۇناپىقلارنىڭ تەسىرىدە خىرىستىئان دىنىغا كىرگەن . بىراق ئۇلار دىن ئىشىغا ئەزەلدىن كۆڭۈل بۆلمىگەن ۋە ئۇنىڭغا بىرەر كۈن بولسىمۇ ، ئىخلاسى بولمىغان . ئوخشاشلا كونستانتىن ھاياتىنى زۇلۇم ۋە رەزىللىكتە ئۆتكۈزگەن . ھاياتىنىڭ ئاخىرىدىكى قىسقىغىنە ۋاقتىنى ھىساپقا ئالمىغاندا ، چىركاۋنىڭ بۇيرۇقلىرىغا رىئايە قىلمىغان . [337-ب] گەرچە خىرىستىئان جامائىتى كۈچ-قۇدرەت تېپىپ ، كونستانتىننى پادىشاھلىققا تەيىنلىگەن بولسىمۇ ، بۇدىزىمنى يىلتىزىدىن پۈتۈنلەي قومۇرۇۋېتىشكە كۈچى يەتمىگەن . ئۇلارنىڭ كۈرىشىنىڭ نەتىجىسى ئۇلارنىڭ ئاساسى پىرىنسىپلىرىغا بۇدىزىمنى ئارلاشتۇرۇۋېتىش بولغان . ئۇنىڭدىن بىر يىڭى دىن يىتىلىپ ، ئۇنىڭدا خىرىستىئان دىنى بىلەن بۇدىزىمنىڭ باراۋەرلىكى گەۋدىلەنگەن . ئۇلارنىڭ ئۆز كىتابىدا گۇۋاھلىق بەرگىنىدەك ، شۇنداق قىلىپ خىرىستىئانلار ئۇلاردىن ئىلگىرى كەلگەن كاپىرلارنىڭ يولىغا قەدەممۇ-قەدەم ئەگەشتى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « يەھۇدىيلار: **ئۆزەير** [۴] نىڭ **ئوغلىدۇر** دېدى، ناسارالار: **مەسىھ** (يەنى ئىسا) [۴] نىڭ **ئوغلىدۇر** دېدى، بۇ، ئۇلارنىڭ ئاغزىدىكى (دەلىلىسىز) سۆزدۇر، (ئۇلارنىڭ سۆزلىرى) ئىلگىرىكى كاپىرلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ: **پەرىشتىلەر** [۴] نىڭ **قىزلىرىدۇر** دېگەن) سۆزلىرىگە ئوخشايدۇ. [۴] ئۇلارغا لەنەت قىلىسۇنكى، [۴] نىڭ بالىسى يوقلۇقىغا روشەن دەلىل تۇرسا، ھەقىقەتتىن باتىلغا بۇرۇلۇپ) ئۇلار قانداقمۇ [۴] نىڭ بالىسى باردەپ) [۴] غا يالغان چاپلايدۇ . » تەۋبە سۈرىسى 30-ئايەت

هەمدە ئاللاھ بولسا كۈچ-قۇۋۋەت مەنبەسى